

## SPIS TREŚCI

|                                                                                                                                                          |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Od autora .....                                                                                                                                          | 7         |
| <b>I. KIMMEROWIE I KULTURA KIMMERYJSKA .....</b>                                                                                                         | <b>9</b>  |
| 1. Kimmerowie (grec. οἱ Κίμμεριοι, asyr. Gimirrai, hebr. Gomer, łac. Cimneri)<br>— krótki zarys dziejów .....                                            | 9         |
| 2. Lokalizacja „nadcarnomorskich” Kimmerów .....                                                                                                         | 16        |
| 3. Kultura kimmeryjska .....                                                                                                                             | 20        |
| <b>II. HORYZONT ZNALEZISK KIMMERYJSKICH NA TERENACH EUROPY ŚRODKOWEJ .....</b>                                                                           | <b>25</b> |
| 1. Problem horyzontu znalezisk kimmeryjskich („tracko-kimmeryjskich”/„przed-<br>scytyjskich”) w Europie Środkowej — rozwój i główne tendencje badań .... | 25        |
| 2. Znaleziska kimmeryjskie w Europie Środkowej — kryteria wyodrębnienia ..                                                                               | 33        |
| 3. Zasób i zakres archeologicznej bazy źródłowej .....                                                                                                   | 36        |
| <b>III. ZNALEZISKA HORYZONTU KIMMERYJSKIEGO W EUROPIE ŚRODKOWEJ .....</b>                                                                                | <b>39</b> |
| 1. Części rzędu końskiego .....                                                                                                                          | 39        |
| A. Wędzidła .....                                                                                                                                        | 42        |
| B. Zmienność typologiczna i chronologia względna wędzideł .....                                                                                          | 53        |
| C. Pobocznicze .....                                                                                                                                     | 55        |
| D. Zmienność typologiczna pobocznic typu kimmeryjskiego w Europie Środ-<br>kowej .....                                                                   | 66        |
| E. Kiełzna .....                                                                                                                                         | 72        |
| F. Typologiczne, technologiczne i chronologiczne aspekty zróżnicowania<br>kiełzen .....                                                                  | 77        |
| G. Zaczepy-łączniki .....                                                                                                                                | 78        |
| H. Typologia i elementy chronologii zaczepów-łączników .....                                                                                             | 85        |
| I. Rurkowate krępulce .....                                                                                                                              | 85        |
| J. Dzwoneczki .....                                                                                                                                      | 87        |
| K. Guzy .....                                                                                                                                            | 88        |
| L. Guzy-krępulce .....                                                                                                                                   | 100       |
| M. Tarczki i falery .....                                                                                                                                | 103       |



|                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| N. Ażurowe falery .....                                                                                 | 109 |
| 2. Uzbrojenie i elementy wyposażenia wojowników .....                                                   | 111 |
| A. Sztylety .....                                                                                       | 113 |
| B. Zróznicowanie sztyletów typu kimmeryjskiego w Europie Środkowej a problem ich genezy i rozwoju ..... | 118 |
| C. Okucia pochwy .....                                                                                  | 122 |
| D. Żelazne groty oszczepów .....                                                                        | 125 |
| E. Skipetary (berła-czekany) .....                                                                      | 129 |
| F. Buławy .....                                                                                         | 134 |
| G. Topór żelazny .....                                                                                  | 136 |
| H. Osełki .....                                                                                         | 137 |
| I. Grociki strzał do łuku .....                                                                         | 138 |
| J. Ozdoby sajdaka .....                                                                                 | 139 |
| IV. ELEMENTY MIEJSCOWE W ZESPOŁACH HORYZONTU KIMMERYJSKIEGO NA TERENACH EUROPY ŚRODKOWEJ .....          | 141 |
| 1. Części rzędu końskiego .....                                                                         | 142 |
| A. Węzidła .....                                                                                        | 142 |
| B. Pobocznice .....                                                                                     | 142 |
| C. Kielzno .....                                                                                        | 144 |
| 2. Broń .....                                                                                           | 144 |
| A. Miecze .....                                                                                         | 145 |
| B. Okucia pochwy .....                                                                                  | 145 |
| C. Sztylety i noże bojowe .....                                                                         | 147 |
| D. Brązowe groty oszczepów .....                                                                        | 148 |
| 3. Narzędzia .....                                                                                      | 149 |
| A. Siekierki .....                                                                                      | 149 |
| B. Sierpy .....                                                                                         | 154 |
| C. Noże .....                                                                                           | 156 |
| D. Szydła .....                                                                                         | 158 |
| E. Dłuta .....                                                                                          | 158 |
| F. Przecinak (punktak) .....                                                                            | 159 |
| G. Kowadełko .....                                                                                      | 159 |
| 4. Naczynia brązowe .....                                                                               | 159 |
| A. Wiadra .....                                                                                         | 161 |
| B. Kotły .....                                                                                          | 161 |
| C. Czarki .....                                                                                         | 161 |
| D. Kubki .....                                                                                          | 162 |
| E. Czerpak .....                                                                                        | 162 |
| F. Rogi .....                                                                                           | 162 |
| 5. Ozdoby .....                                                                                         | 163 |
| A. Zapinki .....                                                                                        | 163 |
| B. Szpile .....                                                                                         | 165 |
| C. Naszyjniki .....                                                                                     | 166 |
| D. Paciorki .....                                                                                       | 168 |
| E. Zawieszki .....                                                                                      | 169 |
| F. Diademy .....                                                                                        | 171 |
| G. Zausznice .....                                                                                      | 172 |
| H. Bransolety .....                                                                                     | 172 |
| I. Zamknięte kręgi i pierścienie .....                                                                  | 174 |
| J. Aplikacje .....                                                                                      | 176 |



|                                                                                                                                           |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| K. Guzik-przewlecza .....                                                                                                                 | 176 |
| 6. Ceramika .....                                                                                                                         | 177 |
| V. CHRONOLOGIA HORYZONTU KIMMERYJSKIEGO W EUROPIE ŚRODKOWEJ ....                                                                          | 179 |
| 1. Ramy chronologiczne horyzontu znalezisk kimmeryjskich w Europie Środkowej .....                                                        | 181 |
| 2. Chronologia względna znalezisk typu kimmeryjskiego w Europie Środkowej ..                                                              | 183 |
| 3. Chronologia absolutna horyzontu kimmeryjskiego w Europie Środkowej ..                                                                  | 202 |
| 4. Terytorialne aspekty zróżnicowania chronologicznego znalezisk horyzontu kimmeryjskiego w Europie Środkowej .....                       | 205 |
| VI. PRZEMIANY KULTUROWE I OSADNICZE W POŁUDNIOWEJ CZĘŚCI EUROPY ŚRODKOWEJ U SCHYŁKU EPOKI BRĄZU I W POCZĄTKACH WCZESNE EPOKI ŻELAZA ..... | 207 |
| 1. Sytuacja kulturowa pod koniec epoki brązu w południowej części Europy Środkowej .....                                                  | 208 |
| 2. Przełom kulturowy w okresie HaB, w południowej części Europy Środkowej                                                                 | 210 |
| A. Wschodnia część Kotliny Karpackiej .....                                                                                               | 211 |
| B. Zachodnia część Kotliny Karpackiej i strefa alpejska .....                                                                             | 213 |
| C. Zespół osadniczy w Stillfried .....                                                                                                    | 218 |
| D. Wschodnie i południowe obrzeżenie łuku Karpat .....                                                                                    | 225 |
| E. Wielka Nizina Węgierska .....                                                                                                          | 230 |
| VII. PRZEMIESZCZENIA LUDNOŚCI POCHODZENIA WSCHODNIEGO NA TERENY EUROPY ŚRODKOWEJ U SCHYŁKU EPOKI BRĄZU I WE WCZESNEJ EPOCE ŻELAZA ..      | 243 |
| 1. Lokalizacja Sigynnów .....                                                                                                             | 245 |
| 2. Identyfikacja kulturowa Sigynnów .....                                                                                                 | 247 |
| 3. Pochodzenie Sigynnów .....                                                                                                             | 251 |
| 4. Lokalizacja i pochodzenie Agatyrów .....                                                                                               | 254 |
| VIII. EKSPANSJA KIMMERYJSKA NA TERENY EUROPY ŚRODKOWEJ .....                                                                              | 259 |
| 1. Formowanie się społeczności koczowniczych na stepach wschodnioeuropejskich .....                                                       | 259 |
| 2. Ekspansja ludności stepowej w okresie czernogorowskim na tereny Europy Środkowej .....                                                 | 267 |
| 3. Osadnicza i kulturowa konsolidacja stepowców w strefie Alföldu .....                                                                   | 272 |
| 4. Nowocerkaski etap przemieszczeń kimmeryjskich .....                                                                                    | 275 |
| IX. WYKAZ STANOWISK .....                                                                                                                 | 279 |
| X. BIBLIOGRAFIA .....                                                                                                                     | 289 |
| Die kimmerische Expansion in das Mitteleuropäische Gebiet (Zusammenfassung)                                                               | 321 |